

A hiányzó lehetőségek hazája

ÚJ RAJ: CHLOÉ ZHAO // ROBOZ GÁBOR

ŐSLAKOSOKRÓL, RODEÓSOKRÓL ÉS NOMÁDOKRÓL SZÓLÓ JÁTÉKFIKCIÓVAL CHLOÉ ZHAO EGÉSZEN MÁS KÉPET MUTAT AMERIKÁRÓL, MINT AMIT MEGSZOKTUNK.

Úgynevezett függetlenfilmesként ilyen-olyan kívülállókra forgatni magától értetődő választás, Chloé Zhao azonban kimondottan olyan emberekről szeret filmeket készíteni, akik teljesen a peremre szorultak, vagy eleve oda születtek. A Pekingben született, Londonban és Los Angelesben is tanult alkotó eddigi művei alapján olyan, akár egy balos európai rendező, az ikonikus Középnnyugaton forgatott és játszódó nagyjátékfilmjei szociális és művészi érzékenységről egyaránt tanúskodnak.

Magyar nézőként legjobb esetben is csak valamilyen halvány képünk lehet napjaink indián rezervátumainak mindennapi életéről, az 1982-ben született Zhao bemutatkozó filmjét jelentő *Songs My Brothers Taught Me* („Fivéremtől tanult dalok”, 2015) közegehez azonban a világon mindenhol könnyű analógiát találni, ahol vannak mélyszegénységtől sújtott telepek. A produkció ráadásul az Amerika egyik legnagyobb és legelmaradottabb rezervátumaként ismert Pine Ridge bemutatásával tömény körképet kínál, amelyben a széles körű alkoholizmustól kezdve az elborzasztó vagy nem is létező szülő-gyerek kapcsolatokon át a tinédzserkori öngyilkosságok problémáig minden helyet kap. Az író-rendező ugyanakkor egy szeretettel testvérkapcsolatot helyez cselekménye középpontjába, ahol a kamasz fiú (aki már ennyi idősen is kénytelen felnőttségként viselkedni) a saját otthonukban is árulja az illegálisnak számító alkoholt, kishúga pedig csak az ő gondoskodására számíthat, de egy nap megtudja, hogy a srác a barátnőjével hamarosan Los Angelesbe költözik.

A produkció az eredeti helyszíneken történő forgatásnak, a dokumentarista képi világnak és az amatőr színészek szerepeltetésének köszönhetően végig hitelesnek érződik, és Zhao elsőfilmtől szokatlan érettségről számot adva mértéktartóan dolgozza fel a több egészségtelenre elegendő tragédiát. A fő szál mellett rengeteg epizódot vonultat fel, és legyen szó a kéttucatnyi utódot maga mögött hagyott férfi temetéséről, ahol a gyerekek egymástól próbálják megismerni néhai apjukat, vagy a börtönbeli látogatásról, ahol a megbízhatatlan anya az újra megtalált hitre hivatkozva törleszkedik fegyverfiához, sokatmondó jelenetei arról árulkodnak, hogy a rezervátumban nem létezik hagyományos értelemben vett gyermekkor. A rendező a Dél-Dakota fenséges vidékén lepergő iszonyú sorsok bemutatásával rögzíti, hogy napjaink Amerikájában egy kisemimizett nép elpaterolt leszármazottai érdemi választási lehetőségek nélkül kénytelenek boldogulni, és egyetlen vigaszuk az lehet, hogy a helyi lovakhoz hasonlóan megtanultak a bennük lévő vadság megőrzésével túlélni.

A rendező második nagyjátékfilmje olyannyira szorosan kapcsolódik az elsőhöz, hogy a főhősét alakító Brady Jandreaut az előbbi forgatásán ismerte meg, és valós élethelyzetéből írta a forgatókönyvet: *A rodeós* (*The Rider*, 2017) címszereplője egy huszonéves, fehér srác, aki súlyos fejsérülését követően azzal kénytelen szembesülni, hogy újra kell kezdenie mindent, ha ugyanis ismét lóra ül, azzal az életét teszi kockára. Bár Zhao megtartja dél-dakotai helyszínét, nem egy rezervátumban bonyolítja napjainkban játszódó cselekményét,

és nem is egy teljes közösségről kínál panorámát: ugyan ebben a filmben is viszonylag fontos szerepet szán a főszereplő és sérült húga kapcsolatának, végig megtört lovasára koncentrálnak (aki mellett egyébként több másik amatőr színész is önmagát alakítja), és egy szabályosabb dramaturgiájú, finom rezdülésekre alapozó dráma keretében mutatja be érzelmi útját.

Zhao választott helyszínében és cowboyfigurájában nem egy vérbeli western lehetőségét látja meg, hanem egy egzisztenciális téttel bíró történetet, Brady számára ugyanis a lovaglás (és különösen a rodeózás) minden: közösségbe ágyazó foglalkozás és kereseti forrás, de legelsősorban identitásteremtő hivatás, kivált abban a közegeben, ahol egy fiatal férfinak eleve ez jelenti az érvényesülés egyetlen valódi lehetőségét. A rendezőt ezúttal is egy olyan élettapasztalat érdekli, ahol hatalmas árat kell fizetni a túlélésért: rodeósának bele kell törődnie, hogy nincs igazi választási lehetősége, és bizonyos értelemben még a debütfilm főhőseinél is tragikusabb a sorsa, velük szemben ugyanis egyetlen vágyáról is le kell mondania. A film egyik leginkább szívfacsaró jelenetében sokadjára látogatja meg a kórházban az egykor példaképének számító, vele egykorú rodeóstársát, aki egy baleset következtében beszédképtelen és szinte teljesen lebénult: hozzá képest Brady papíron szerencsésebb helyzetben van, az életüknek egyedülként értelmet adó tevékenységet azonban már mindketten csak szimulálva vagy a képzeletükben végezhetik.

Zhao érdeklődésének fényében nem csoda, hogy ő forgatott filmet Jessica

Bruder *Nomadland: Surviving America in the Twenty-First Century* című 2017-es non-fictionjéből: a szubkultúrára szakosodott újságíró több éves élményanyagát feldolgozó könyv azt a jelenséget mutatja be, hogy a túl magas lakhatási költségek, a túl alacsony társadalombiztosítás és a munkahelyek megfogyatkozásának problémájából adódóan a 2008-as válság óta több tízezer idős amerikaiból lett gondtalan nyugdíjas helyett lakókocsiban/furgonban útra kelő nomád. A gyakran (felső-)középosztálybeli háttérrel rendelkező érintettek könnyedén kizsákmányolhatóak, mert megbízhatóan robotolnak és nem tömörülnek szakszervezetekbe, így idénymunkásokként élnek fizetéstől fizetésig, az időnként kinkeserves fizikai melók (kivált a könyvben részletezett, de egyébként is hírhedt Amazon-állásoknál, ahol szinte rabszolgatartásról van szó) pedig gyógyszerfüggőséget is okozhatnak. A 2011-es *American Nomads* joviális hangvételű dokumentumfilmje lázadó vagy elhanyagolt fiatalok mellett még olyan középkorúakat vagy nyugdíjasokat mutat be, akik önszántukból keltek útra, Bruder azonban már kényszerpályára került emberekről kínál portrét, akiknek lényegében csak két örömforrása van: a (csalóka) szabadságélmény és a sorstársaikkal kialakuló (átmeneti, esetli) közösség.

„Lényegében csak két örömforrása van”

(Chloé Zhao:
Nomadland –
Frances McDormand)

peltet is a filmben, eljátszatva önmaguk átfiktionalizált verzióját, ugyanakkor a több hónapig tartó, utazó forgatás során megismert további történetek mellett az alaplumból hiányzó főhős, a hatvanas özvegyasszony figurája is a rendezőnek köszönhető. Ugyan Zhao jó néhány jelenettel érzékelteti, milyen megalázó helyzetekbe kerülhetnek road-movie-jának figurái, és nagyjából hűen jeleníti meg a könyvben lefestett életmódot, de gyötrelmességét nem árnyalja eléggé (a filmben szó nincs arról, mennyire tönkreteszik ezek a munkák a fizikumot, és csak érintőlegesen kerül elő az idős utazókra leselkedő veszélyek témája), főhőse másokkal való kapcsolatát idealizálja, és Fern személyes sztoriját hangsúlyozandó nem megy bele annyira a jelenség társadalmi hátterébe, mint Bruder szövege. Az özvegyet alakító Frances McDormand szerepeltetése pedig szélesebb közönséget megcélzó elbeszélést von magával, és éppen a film érezhetően megírt, spontaneitást nélkülöző részei rontanak valamelyest az egész hitelességén. A produkcióban nemcsak egy – igaz, finoman, lebegtetve kezelt – romantikus szál jut meghatározó szerephez, hanem az érzelmesebb

Zhao *A nomádok földjében* (*Nomadland*, 2020) a könyvben megszólaltatott valós személyek közül néhányat (mint a kötetben főszerephez jutó Linda May) szere-

zenehasználat is, de a rendező még így is tart egy kis lépés távolságot a közönségfilmes fogalmazásmódtól (amit az év végére kiírt *Örökkévalók* Marvel-filmjénél már nyilván nem tehet meg), legalábbis egy mondatban összefoglalható cselekménye lényegében nem áll másból, mint a vándorlás, a munka és az emberi interakciók epizódjaiból.

Zhao eddigi három egészestésében három különböző generáció képviselőjén keresztül mutatja be, mi történik napjaink Amerikájában azokkal, akikről más játékfilmek ritkán vagy egyáltalán nem szoktak forgatni, olyan helyeken, ahol az életek eleve eltörpülnek a tájak mellett. Súlyos drámákat visszafogottan ábrázoló filmjeiben azt kutatja, hogyan lehet talpon maradni akkor, ha valaki egy érdemi lehetőségek nélküli életbe születik bele, vagy ha elveszíti azt a keveset, amije van, ugyanakkor a rendező túlságosan is hisz az emberi kapcsolatok erejében ahhoz, hogy áttegye a hangsúlyt a történeteit átható kilátástalanságra.

NOMADLAND (*Nomadland*) – amerikai, 2020. Rendezte: **Chloé Zhao**. Írta: **Jessica Bruder** könyvből **Chloé Zhao**. Kép: **Joshua James Richards**. Zene: **Ludovico Einaudi**. Szereplők: **Frances McDormand** (Fern), **Gay DeForest** (Gay), **Patricia Grier** (Patty), **Linda May** (Linda), **Angela Reyes** (Angela). Gyártó: **Highwayman Films / Cordium Productions**. Forgalmazó: **Fórum Hungary**. *Feliratos*. 108 perc.